

حاجی محمداسماعیل آقا - بند عرض می کنم که این مؤسین حال دوسال است نایب از جانب شرکاء و اسامه از جانب خودشان اقدام دارند و چه وجه میکنند و رسیدگی هم شد کرده است. تا را را بطلب و غطامک اجاره داده است و فقط کاری که برای آنها قائمه دارد همان راه است. تا را است سکه باید برگردد.

وکیل الرعایا - مؤسین میگویند بکشد و پنجاه هزار تومان گرفته و در راه خرج کرد و باقی را از خود راه بیرون آورده و خرج کرده تا تمام شده است در این خصوص خیلی گفتگو بین آنهاست و ربطی باین کار ندارد.

رئیس - باید کار را تمام کرد آیا بگذارم وزارتخانه رجوع شود یا اینکه مجلس باین عساکر مداخله بکند یا خیر؟ (اگر گفتند خیر)

رئیس - بعدله رجوع شود یا بوزارت خانه دیگر؟ (اگر گفتند بعدله)

رئیس - آیا مأموری از طرف مجلس لازم است یا خیر که ناظر باشد. (اگر گفتند باید از طرف مجلس ناظری باشد)

حاج میرزا علی آقا - قبل از اینکه این مطلب بعدله رجوع شود باید يك کاری سکرد و آن این است که آنچه مردم از این فتنه نفر طلب دارند داده شود بعد برون در عدله دهوی خودشان را باملاک تمام کنند.

وکیل التجار - گفته شد که مجلس حکم نموده راه است. تا را برگردد یکی از اهل کیسیون بنده بودم مجلس تصویب تصدیق کرد که راه است. تا را بدون تصویب مؤسین ملک اجاره داده است غیر از این مجلس حکمی نداده است که در عهده تعطیل بماند و در حساب هم باید رسیدگی شود.

رئیس - بعد از رجوع بعدله آیا باید مجلس از طرف کسی نظارت داشته باشد یا نه؟ (اگر گفتند باید نظارت داشته باشد) (عمل ملک التجار با شرکاء رجوع بعدله شد و فرار شد چند نفر از وکلا برای نظارت معین شوند.)

حاج سید ابراهیم - عمل کرمانشاهی ها هم بعهده گذشت وجهی بآنها داده شد و فرار شد حاجی سیف الدوله برود آنجا تا عمل ختم شود. (مجلس ختم شد)

مذاکرات روز سه شنبه ۲۹ شعبان دارالشورای ملی
خلاصه مذاکرات روز یکشنبه ۲۷ را آنجا هم زاطاهر قرائت کردند

رئیس - اینتانو مطالبه است که جناب مغیر - السلطنه در زمان وزارت خود نوشته و بمجلس فرستاده اند فلذا دفعه اول قرائت شود (گفتند یکدفعه خوانده شده)

آقای میرزا طاهر - او غیر از این بود فقط برای روزنامهجات بود.

آقای شیخ یوسف - دو ماده از قانون وزارت فرستاده است مابقی تمام شده

و مصطلی برای همین دو ماده است خوب است قرائت و اصلاح شود.

رئیس - بلی آندوماده باید در حضور حجج اسلام قرائت و تنقیح شود فلذا قدری از این قانون مطبوعات خوانده شود

(شروع قرائت قانون شد و ختم کردید)
حاج سید نصرالله - این نسخه باید چاپ شود.

اسدالله میرزا - اول در کیسیون تنقیح شود بعد چاپ شود.

رئیس - رای مجلس چیست؟ (بعضی گفتند اول در کیسیون تنقیح شود بعد چاپ شود)

وکیل التجار - چون راجع بشرع نیست خوب است بدو در کیسیون تنقیح شده با قوانین سایر ممالک تطبیق شده بعد چاپ گردد.

آقای سید حسین - معنی اینکه زود تر تمام شود اشخاصیکه برای آن کیسیون لازمند زود حالا انتخاب شوند.

آذیب - اهل کیسیون هم از اعضای همین مجلس خواهند بود خوب است بطبع رسد تقسیم کنند بعد اشخاصیکه باید در کیسیون باشند معین شوند.

احسن الدوله - بهتر همان است که اول کیسیون منقذ شده بعد چاپ شود.

حسنعلی خان - اینکه گفته شد با سایر قوانین تطبیق شود این نظامنامه ترجمه از قوانین فرانسه است و آن مملکت جمهوری است و بهتر از آن نمیشود.

صدیق حضرت - من هم تصدیق حسنعلی خان را میکنم از کجا از کیسیون چیز صبحی بیرون می آید.

آقای شیخ حسین - منقذ بنده اینست که اهدیت این نظامنامه خیلی زیاد است کیسیون از هلسا و وکلا تشکیل شده تنقیح شود.

وکیل التجار - همانطور که گفته شد این نظامنامه ترجمه از قانون مملکت آزاد است شاید منضم چیزی باشد که با حال حاله ما مضر باشد پس خوب است در کیسیون تنقیح شود.

محقق الدوله - پس خوب است رای گرفته شود که اول چاپ شود یا برود در کیسیون.

حاج سید عبدالحسن شههانی - مقصود اینست که غلطی اصلاح شود اما همینکه بکیسیون زرفه چاپ شود همین اغلاط در اذهان خواهد افتاد و اخراجش مشکل خواهد بود.

صدیق حضرت - ما يك ترتیبی از برای مجلس داریم که هر قانونیکه بمجلس آمد باید یکدفعه بدون مباحثه قرائت شود آیا در آنجا قیدم شده که بکیسیون برود گذشت از آن لایندور کیسیون بعضی تغییرات داده میشود که عموم وکلا راضی نیستند و ترتیب اول هم که از دست رفته نتیجه حاصل نمی شود.

اسدالله میرزا - اینکه گفته میشود که تغییر داده میشود البته بیاره ملاحظاتی تغییرات داده می شود و بعد از آن باید اعضای کیسیون ملت تغییر را در مجلس بگویند که این ماده اول اینطور بود و بعد بلاطه اینطور شد.

حاج سید نصرالله - با این ترتیب اعضای کیسیون در مطالب مسبقند و سایرین خالی اندکند و میشود که آنها را سایرین غالب شوند بهتر این است بدو چاپ شود بعد برود در کیسیون.

صنع الدوله - اسدالله میرزا فائده کیسیون را گفتند در فائده کیسیون اشکالی نیست ولی فرار اینست در همه جا که قانون اول بمجلس می آید بعد منتشر میشود پس از آن بکیسیون میرود که اذهان عموم وکلا مسبق باشد.

اسدالله میرزا - پس معلوم شد که انتشار با کیسیون منافات ندارد حالا کیسیون هم معین بشود منتشر هم شود.

وکیل التجار - بیش از این طول نباید بکشد معنی تمهیل گفته شد که بدو کیسیون منقذ شده حالا که اینطور میگویند اول منتشر شود بعد کیسیون شود.

اسدالله میرزا - تکلیف معلوم شد که کیسیون هم باید بشود.

وکیل التجار - برای ناخوشی در ممالک روسیه دولت عثمانی فرانسین گذاشته است خوب است اعلان شود که حجاج از آنطرف نروند که اسباب اشکال از برای آنها خواهد شد و بمقصد نرسند.

آقای میرزا محسن - اول باید از وزارت خارجه تحقیق کرد بعد تنقیح نمیشود.

محقق الدوله - اگر صلاح میدانید از وزارت خارجه تحقیق شود.

رئیس - اینکه گفته شد که اسباب زحمت زیاد میشود ممکن نیست زیرا که فرانسین مطابق قوانین بین الدول گذاشته می شود و تغطی از آنها هم نخواهند کرد.

وکیل التجار - چون اختیار در دست صاحب مملکت است بعامل اسباب زحمت شود (گفتند نهی شود)

آقای سید حسین - فرار شده بود که جناب محترم السلطنه برای مأموریت سرحدی آنچه لازم دارند بنویسند تا فراهم شود.

حاج محترم السلطنه - روز شنبه صورت آن را بوزارت خارجه فرستادم او باید به عرض شاه رسانده بفرستد و معنی این که تأخیر نیند بآقای احتشام السلطنه هم اطلاع داده شد حالا آمده ام معنی اینست که حضور وکلای آذربایجان بمصی مطالب اظهار شود که آنها مسبقند.

آقای میرزا ابوالحسن خان - هیئت مجلس منحصر بوکلای آذربایجان نیست يك مطلب همی را بواسطه نبودن آنها نباید تاخیر انداخت.

رئیس - صحیح است ولی چون آنها از ترتیب آنها با اطلاعند از این جهت بحضور آنها اهمیت گذاشته میشود.

آقای میرزا ابوالحسن خان - عقیده خودم را میگویم که نباید تاخیر انداخت (تملیقه از طرف حجة الاسلام آقای آخوند ملا محمد کاظم مدظله العالی بعنوان آقای آقا شیخ عبدالکریم وکیل یزد رسیده بود معنی اهمیت مقام حضرت حجة الاسلام قرائت شد مشر بر مراتب مساعدت و همراهی ایشان با اساس مقدس مشروطیت و توسیع در باب يك نفر شخصی که نسبت قاتل پرویز پارسا بودن مبتلا شده است که موقف

سوه ظن بعضی واقع شده رسیده گی شود و سخطت حال معلوم گردد و بتشکیات و نظلمات اهالی بزد رسیدگی بعمل آید .

آقامیرزا ابوالحسن خان - این مطلب باید از وزارت داخله تحقیق شود .

(آقا شیخ عبدالکریم اطلاع خود را در

این باب ویراثت ذمه شخصی متمم را اظهار داشتند و شرحی از بدو این امر تا کنون اظهار کردند)

آقای میرزا ابوالحسن خان - عقیده بنده

اینست که اطلاعات آقا شیخ عبدالکریم را خوشحال

جدا گانه بوزارت داخله اطلاع بدهند مجلس در باب

رسیدگی باین کار رفته بوزارت داخله بنویسد (بعد

در وقت انعقاد مجلس در ایام ماه مبارک رمضان

گفتگو شد از تاخیر بعضی از وکلا در حضور بهم

راه اندین مذاکرات زیاد بیان آمد فرار در سه امرات

بتریب مانده حاضر شوند آقا سید محمد حسین

برو جردی اظهار داشتند که اشغالی که دیر حاضر

می شوند باید نوشت تا موکلین آنها بدانند دیر روز

تمام وکلا آمده بودند بواسطه نیامدن پنج نفر که

عده ناقص بود مجلس تاظهر معطل بود و از وزرا

عذر خواستند .

آقامیرزا محمود - حقوق وکلا که ماقبت

داده می شود خوبست حالا معین شود تا هر کس دیر

کرد از حقوق او کسر شود .

حاج سید عبدالحسن شهشانی - از حالا

تاریخ بردارند تا هر وقت حقوق داده می شود کسر

شود .

رئیس - این دفعه دیگر بطور خواهش استدعا

می شود هر کاه تغلف شد آن وقت مجازات معین

می شود .

تلگرافی بتوسط انجمن اصفهان رسیده بود

فرائت شد مشر بر اینکه از قضیه اروپا عوم اهالی

اصفهان معزوم قریب پنجاه هزار جمعیت در کوه

سفه جمع شده عقد اتحاد بستند که با جان و مال

مساعدت کنند .

حاج شیخ محمد تقی حاج شیخ نورافه

محقق الدوله از نتیجه اقداماتی که شده باید

بآنها هم اطلاع داده شود تا مطمئن شوند و اظهار تشکر

هم از این مساعدت باید نمود .

رئیس - عقیده بنده هم این است که یک هیچو

جوابی بآنها داده شود و ضمناً هم اطلاع داده شود

که فعلا خبری نیست .

تلگراف دیگر از اصفهان فرائت شد مشر

بود بر اینکه در حوالی مورچه خورت صد نفر را

لغت کردند بغتباری اطمینان داد ولی نتیجه بسکس

بخشید میرزا رضا خان که از برای عدلیه معین

شده انجمن از او شاکی و کسی را میخواندند که

بتصویب انجمن باشد . باشخص کافی دیگر معین

شود (شیخ محمد تقی) (شیخ نورافه) .

حاج محترم السلطنه

در خصوص رئیس کمیسیون سر حدی آذربایجان

گفتگو شد و کلاه و وزراء و حجج اسلام و امرا

صلاح دانسته که بنده مأمور این خدمت بشوم البته

هر کسی نباید از خدمت بوطن و ملت و دولت

مضایقه نکند آقایان بگمان اینکه بنده اطلاعات

خود را در این موع بهرح دم مرا انتخاب کردند

انتشامش بطور هم خواهد بود ولی یک نکته هست بگوئی

که بیک شخصی را از برای کاری معین میکنند لابد از برای

این است که این شخصی یک امتیازی دارد وقتی

که این رای را دادند باید آن قوه دولت و

ملت و مجلس آحاداً تأییدت سر او بلند باشد تا

آن کار از او پیشرفت نیاید تا اینکه بعضی حرکت

او از طهران فوراً ایرادات در عقب او باشد آن

وقت آن مأمور هم باید دفاع بکند و هم باید با

دشمن گفتگو کند مثل آنکه شاهزاده فرمانفرما

فلا همین طور شده ولین ترتیب اسباب شکست کار

خواهد بود حالا هم بنده را برای این خدمت

بزرگ معین کرده اند که از هشت سال قبل تا کنون

با سفارت روس و انگلیس و مأموریت اشخاص معتبر

نقشهها کشیده اند و باز تمام نشده حالا هم بواسطه

اقدامات مشاریر سرحدی این اتفاقات افتاده . حال تمام وریکه

می رود باید لوازم اسباب او جمع باشد بمسامحه نگذرد

این مأمور باید برود اولاً تجاوازت عثمانی را در حق

کند . ثانیاً هشاری که بجانب آنها میل کرده اند

اطمینان داده بر کردند فرمانفرما وقتیکه رفت

قرار شد اردو برود پول داده شود تا کنون هنوز

مرتب نشده است آنچه بنظر بنده رسیده کتابچه

نوشته ام بوزارت خارجه فرستادم بنظر اهل حضرت

هما یونی هم رسانیده اند چند فصل از آن را در مجلس

علنی میخوانم و ما بقی را در مجلس سری عرض میکنم

و از وکلای عظام استعلام میخوانم تا کارایش برود .

آقامیرزا ابوالحسن خان - گمان میکنم

انتخاب جناب عالی برای دومسئله اولی نباشد و انتساب شما

از این باب باشد که دولت و ملت شما را امین

دانستند .

حاج محترم السلطنه - از این حسن نیت

کمال تشکر را دارم یکی از این چیزهاییکه لازم

است عرض کنم مسئله استعداد است که لازم است

تهیه قشون مختصری برای سرحد بشود چنانکه

عثمانی هم کرد از برای بیم و امید هشاری که

در این مدت رفته اند لازم است ولی بنده راضی

نمیشوم که بگویند بدمیقرتیم از حالا که میروم باید

معین شود اگر هم بجهت سرما نمیشود حالا در سرحد

از دو تشکیل شود در آذربایجان حاضر باشند که در

موقع لزوم معطل نمایم این اردو باید سر باز باشند که

بتوان از آنها کار خواست و باید بآنها حقوق داد

دیگر اینکه باید تجرید در باب سلطان عثمانی چیزی

ننویسند که اسباب رنجش شود این که از اصفهان نوشته

اند که همه همراه هستند خیلی خوب است ولی دولت

عثمانی در صد جنک نبوده چه اگر در صد جنک بود تا

کنون گرازا موقع بدست او افتاد و مخصوصاً در این

موقع هم گفته که کمیسیون شود و رسیدگی نمایند

یکی دیگر از عرض بنده اینست که باید از حکومت

آذربایجان استناد و دستور العمل میخوانیم در این موقع

نباید حکومت آذربایجان تغییر کند باید باشد تا

کمیسیون اصلاح بشود اگر حالا تغییر حکومت داده

شود متزلزل میشود و کار از من پیشرفت نمیکند .

حاجی محمد اسمعیل آقا - این هم صحیح است .

آقامیرزا ابوالحسن خان - ما قانوناً نمیتوانیم

جواب این مطالب را بدهیم باید وزیر امور خارجه به

مجلس بفرستد و مطرح شود و جواب بگیرد حالا

خودتان که نشان وزیر امور خارجه داده اید رای

او چیست ؟

حاج محترم السلطنه - اولاً بنده بر حسب

دهوت آمده ام و ثانیاً اینها را وزیر امور خارجه

رای داده است و اهل حضرت دستخط فرموده اند

و چیزی فوق العاده نیست و تمام اینها را مجلس

قبلاً تصویب کرد فقط در باب حقوق قشون است

بعضی مطالب هم هست که باید در مجلس خصوصی

عرض کنم .

مذاکرات روز پنجشنبه

دوم رمضان دارالهورای ملی

خلاصه مذاکرات روز سهشنبه ۲۹ شهریور شعبان

را آقا میرزا ظاهر قرائت نمود .

وکیل الرعایا - چند ماده از نظامنامه وزارت

داخله باقی مانده بود اجازه داده میشود خواننده

تمام شود .

آقامیرزا ابوالحسن خان - خوب است اجازه

داده شود از وزارت خارجه استفسار نمایند جواب

سفارت را داده اند یا خیر مطلب دیگر در باب وزارت

علوم و معارف است چرا معین نمیشود وزارت معارف که

نهایت اهمیت را دارد جهت چه چیزی است که وزیر علوم

تعیین نمی نمایند و دیگر اینکه وزارت عدلیه اعظم

با کجست .

رئیس - وزیر عدلیه که مشر الملک است ولی

وزارت علوم و معارف هنوز معین نکرده .

حاجی امام جمعه - چند ماه قبل در خصوص

اختلال و افتشاشات و لایات مذاکرات بود معتدل

شدند که تمام این انقلابات بعلت عدم نظامنامه

حکام است بعد جدو جهد هاشده و نظامنامه وزارت

داخله تصحیح و تصویب گردیده فعلاً دو ماه است

که تمام شده و بصره نرسیده همین طور موق مانده

است و بفکر زیادی کار مجلس نیستیم سال هم باخر

رسیده این جزئیات را مردم چندان در نظر ندارند

خوب است خیلی زود آن نظامنامه را بصره فرستاده

موضح شود .

رئیس - گویا یکی را دو ماده آن مانده باشد

و مشمول نوشتن و اصلاح هستند انشاء الله تاهفت هشت

روز دیگر تمام میشود .

آقامیرزا ابوالحسن خان - میخوانم از وزیر

امور خارجه سؤال نمایم که جواب مراصله سفارت

انگلیس را در باب معاهده فرموده اند یا خیر ؟

وزیر امور خارجه - خیر هنوز جواب این

مسئله داده نشده ولی مشغولیم بهت این که چون از

۴